

KLIMAT PRAWNO-ADMINISTRACYJNY JAKO CZYNNIK KSZTAŁTOWANIA WARTOŚCI BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH W WYBRANYCH GOSPODARKACH

Paweł Zasadzki✉

<https://orcid.org/0000-0002-8626-9873>

Katedra Polityki Gospodarczej i Regionalnej, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
ul. Michała Oczapowskiego 4, 10-719 Olsztyn, **Polska**

ABSTRAKT

Głównym celem badań i analiz była ocena zmian determinant klimatu prawno-instytucjonalnego w aspekcie kształtowania wartości napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Badaniem objęto wybrane kraje Europy Środkowo-Wschodniej w latach 2007–2016. Analizowano wartość napływu kapitału zagranicznego oraz skumulowanego napływu (bezpośrednich inwestycji zagranicznych) BIZ wyrażonych ogółem i w wartości *per capita*. Zarejestrowane wartości oraz ich zmiany odniesiono do przekształceń, które wprowadzono w prawno-administracyjnych determinantach prowadzenia działalności gospodarczej w wybranych gospodarkach.

Przeprowadzone badania dowodzą istnienia pewnych zależności występujących między napływem BIZ a klimatem prawno-administracyjnym danego kraju, jego poszczególnymi wskaźnikami oraz tempem wprowadzanych zmian w tej materii. Do analizy wykorzystano dane opracowane na zlecenie Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (z lat: 2007–2017), Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju oraz Grupy Banku Światowego (z lat: 2007 oraz 2016).

Słowa kluczowe: kapitał zagraniczny, klimat inwestycyjny, czynniki lokalizacji, instytucje publiczne, regulacje prowadzenia działalności, reformy prawno-administracyjne

WSTĘP

Zjawisko bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) od początku zainteresowania się nim przyciąga uwagę teoretyków i badaczy. Podejmują oni próby ustalenia motywów przepływu kapitału, jak i kierunków jego lokowania. Atuty, których poszukują przedsiębiorcy, mogą być zróżnicowane i mieć odmienny poziom istotności dla każdego z nich. Decyzja dotycząca ostatecznej lokalizacji BIZ może wynikać z wielu uwarunkowań charakteryzujących

dane miejsce lokaty (Kłysik-Uryszek 2010, Yan 2008). Podstawą rozważań przepływu kapitału w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych jest ustalenie pobudek, którymi kierują się przedsiębiorcy, dokonując internacjonalizacji swojej działalności. Inwestor, aby podjąć BIZ, musi mieć motyw. Determinuje on decyzję dotyczącą konieczności poszukiwania nowego miejsca działalności. Motywy, którymi kierują się inwestorzy w podejmowaniu decyzji dotyczącej internacjonalizacji, są zróżnicowane i zmieniają się w czasie. Wynika to często ze zróżnicowania

✉ zasadzkipawel@gmail.com

korporacji transnarodowych pod względem struktury, przyjętej strategii działania, sektora w którym funkcjonuje, rozmiaru czy też poziomu jej dojrzałości. Mimo rozbieżności i mnogości głównych determinant podejmowania BIZ wśród przedsiębiorstw, wyróżnić można cztery grupy motywów (Kłysik-Uryszek 2010, Lizińska 2012b, Lu i in. 2010).

Pierwszą kategorię stanowią inwestycje zorientowane na rynek lokalizacji działalności międzynarodowej – *market seeking*, których celem jest utrzymanie bądź zdobycie udziału w nim. Druga grupa charakteryzuje działalność, której podjęcie motywowane jest chęcią uzyskania dostępu do tańszych zasobów kraju goszczącego (m.in. zasobów naturalnych, pracy, umiejętności technologicznych z zakresu organizacji, zarządzania) – *resource seeking*. Kolejną grupą są motywy związane z poszukiwaniem wyższego poziomu efektywności (*efficiency seeking*). Efektywność uzależniona jest od uwarunkowań gospodarki kraju goszczącego, tj. m.in. jakości przemysłu, infrastruktury, polityki rządu. Wysoki poziom konkurencji wymusza na przedsiębiorcach poszukiwanie długookresowych przewag w celu przetrwania w warunkach globalnej gospodarki. Motywem, którym kierują się przedsiębiorcy, jest w tym przypadku poszukiwanie strategicznych aktywów w celu utworzenia i rozwinięcia długookresowej przewagi – *strategic assets seeking* (Kłysik-Uryszek 2010, Lakhera 2008, Lizińska 2012b, Lu i in. 2010).

W zależności od przyjętej teorii, według której bada się zjawisko przepływu kapitału, można wyróżnić wiele odmiennych motywów determinujących decyzje inwestorów. Z perspektywy przedsiębiorcy można dokonać rozgałęzienia determinant podejmowania BIZ na wypychające z kraju inwestora – *push factors* oraz przyciągające do kraju będącego potencjalnym biorcą kapitału zagranicznego – *pull factors*. Pierwsza kategoria związana jest z polityką wewnętrzną oraz uwarunkowaniami rynku macierzystego inwestora. Druga stanowi wiele motywów wpływających na postrzeganie danego zagranicznego państwa jako potencjalnego miejsca lokalizacji inwestycji. Czynniki wypychające oraz przyciągające mogą wywierać istotny wpływ na decyzję o rozpoczęciu

działalności i jej zlokalizowaniu (Andreff 2015, Kłysik-Uryszek 2010, Li 2014, Saad i in. 2013).

Podjęcie tak zaawansowanej formy jak BIZ wg teorii J.H. Dunninga wymaga obok pojawienia się motywu do rozpoczęcia internacjonalizacji działalności również niezbędnego elementu, którym są przewagi przedsiębiorstwa. Pierwsze z nich to przewagi własnościowe firmy (*ownership advantages*), drugie – lokalizacyjne (*location advantages*), a trzecie – internalizacyjne (*internalization advantages*)¹. Przedsiębiorstwa podejmują także działalność zagraniczną, nie dysponując kompletem przewag, a upatrując ich dopiero w przyszłości. Wybór dokonywany jest dodatkowo z uwzględnieniem ewentualnych barier do prowadzenia działalności w każdym z rozważanych państw. Najatrakcyjniejsza lokalizacja, spełniająca oczekiwania inwestora, staje się miejscem jego dalszego rozwoju. Paradygmat OLI wykorzystywany był do wyjaśniania przyczyn i analizy wartości przepływów BIZ w literaturze krajowej (Gorynia i in. 2009, Lizińska 2012a), jak również zagranicznej (Andreff 2015, Dunning 2001, Lakhera 2008, Rugman 2010, Yan 2008).

Czynniki decydujące o podjęciu BIZ w danym kraju wyjaśniono m.in. w teorii lokalizacji. Przewagi wynikające ze specyfiki miejsca potencjalnej lokaty kapitału mogą mieć różną wagę w zależności od motywów podjęcia inwestycji. Pełnią dwojaką funkcję nawet dla inwestorów z tej samej branży, stymulanty bądź destymulanty podjęcia inwestycji. Wynika to z różnic w oczekiwaniach inwestorów względem konkretnych rynków krajów goszczących (Andreff 2015, Kłysik-Uryszek 2010, Lakhera 2008). Krąg czynników oddziałujących na decyzje inwestycyjne, sklasyfikowanych w przewagach lokalizacyjnych, jest niezwykle obszerny. Do grupy tej zalicza się wiele determinant ściśle związanych z klimatem administracyjnym inwestycji, tj.: ustawowe regulacje

¹ Zidentyfikowane przewagi w eklektycznej teorii produkcji międzynarodowej stanowią obok motywów BIZ podstawę do podjęcia przez przedsiębiorstwo internacjonalizacji. Zależność tę potwierdziły badania przeprowadzone przez Lu i in. (2010) oraz Saad i in. (2014) na grupie firm z krajów rozwijających się.

dotyczące bezpośrednio i pośrednio prowadzenia działalności gospodarczej w państwie, decyzje fiskalne, stabilność polityczną, czy też bezpieczeństwo prawne. Instytucje publiczne stanowią o jakości i sprawności państwa. Wpływ czynników rządowych na życie gospodarcze jest niezwykle istotny. Podkreśla to wysoki priorytet, jaki państwa przywiązują do realizacji programów mających służyć poprawie efektywności instytucji publicznych (Dolzer 2006, Harten 2006, Lizińska 2012a). W Polsce, aby osiągnąć wymienione cele, powstał m.in. projekt strategii sprawne państwo (SSP)².

Wyższy standard instytucji państwa skorelowany jest często dodatnio z poziomem rozwoju gospodarczego oraz napływem BIZ do gospodarki. Ważnym zadaniem tych organów w kwestii gospodarczego rozwoju jest sprawne i umiejętne kreowanie warunków sprzyjających podejmowaniu i rozwojowi działalności gospodarczej. Łagodzenie oraz znoszenie barier w tej przestrzeni może działać stymulująco na podejmowanie nowych inwestycji. Spodziewaną konsekwencją pobudzenia działalności gospodarczej jest wywołanie reakcji łańcuchowej wynikającej z możliwych poziomych i pionowych powiązań kooperacyjnych. Następstwem tych zjawisk natomiast jest kreowanie rozwoju gospodarczego. Wprowadzane ułatwienia w prowadzeniu biznesu są pozytywnie oceniane przez przedsiębiorców. Dostrzec można w tych zjawiskach sprzężenie zwrotne (Alaimo i in. 2008a, Lizińska 2012a, Pakulska i Poniatowska-Jaksch 2004, Źróbek-Różańska i Źróbek 2010).

Szczególne znaczenie instytucje publiczne mają dla inwestora zagranicznego. Motywuje to rządy państw zainteresowane napływem kapitału do wprowadzania ułatwień prowadzenia biznesu i podnoszenia jakości administracji publicznej. Zmiany mogą stanowić korzyści nie tylko dla nierezydenta, ale również rodzimych przedsiębiorców, którzy oczekują często wyższego standardu w prawno-administracyjnych aspektach działalności. Pozytywne przemiany

w tym obszarze wywierają istotny wpływ na poziom gospodarczy państw. Wzrost oraz rozwój gospodarki spowodować może napływ nowych inwestycji zagranicznych oraz dalsze podnoszenie jakości instytucji państwowych, wywołując reakcję łańcuchową. Zaniechanie działań mających na celu podnoszenie standardu prawno-administracyjnych uwarunkowań wykazuje natomiast często ujemną korelację z wartością napływu BIZ (Alaimo i in. 2008b, Dolzer 2006, Kłysik-Uryszek 2010, Lizińska 2012a, Ozawa 2009, Pakulska i Poniatowska-Jaksch 2004).

Rządy państw dysponują możliwością kształtowania klimatu inwestycyjnego poprzez oddziaływanie na uwarunkowania administracyjno-prawne. Szczególnie w krajach dotkniętych niedoinwestowaniem i deficytem rodzimego kapitału wywiera to konieczność podnoszenia jego poziomu, aby pozostać konkurencyjnym. Skomplikowane, restrykcyjne i liczne regulacje stanowią istotną barierę do podjęcia działalności gospodarczej. Przykładem są niektóre rozwijające się państwa Azji Wschodniej oraz UE-12, np. Chiny, Singapur, Polska czy Węgry. Postępująca liberalizacja oraz wprowadzane ułatwienia prowadzenia działalności stanowiły dla wybranych przedsiębiorców istotną zachętę do podjęcia działalności w wybranych państwach (Alaimo i in. 2008a, Budner 2007, Hardt 2013, Lakhera 2008, Lizińska 2012b, Marks-Bielska i in. 2017, Yan 2008).

Poszczególne czynniki prawno-administracyjne charakteryzują się zróżnicowanym poziomem istotności dla przedsiębiorstw. Mogą one w konfiguracji z pozostałymi determinantami przesądzić o podjęciu bądź zaniechaniu inwestycji w danym państwie. Czynniki te mogą charakteryzować się w również niewielką wagą w podejmowaniu decyzji lokalizacji BIZ. Różnice te wynikać mogą z charakterystyki przedsiębiorstw, kryterium lokalizacji, motywu internacjonalizacji działalności oraz innych przyczyn. Determinuje to potrzebę badań nad istotnością ich wpływu oraz wpływu zmian zachodzących w tej przestrzeni na wartość napływu BIZ do gospodarek. Rozważania na ten temat prowadzili w swoich pracach m.in.: Lizińska (2012a,b), Marks-Bielska i in. (2017) oraz Pakulska

² PRI. Planowanie rozwoju instytucjonalnego, http://www.pri.msap.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid, dostęp: 12.11.2017.

i Poniatowska-Jaksch (2004). Temat ten analizowali również w literaturze zagranicznej m.in.: Alaimo i in. (2009a,b), Dolzer (2006), Hardt (2013)³.

CEL I METODYKA BADAŃ

Głównym celem badań i analiz była ocena zmian czynników klimatu prawno-administracyjnego w aspekcie kształtowania wartości napływu BIZ w wybranych państwach Europy Środkowo-Wschodniej. Badaniem objęto takie państwa jak: Bułgaria, Czechy, Polska, Rumunia, Słowacja, Węgry. Realizacja celu głównego opierała się na sformułowanych celach szczegółowych, tj.:

- określeniu zmian wartości napływu i wartości skumulowanych BIZ z uwzględnieniem wartości *per capita* dla wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej na tle państw UE-12⁴;
- ocenie zmian dynamiki wartości napływu i wartości skumulowanej BIZ wraz z wartościami *per capita*;
- analizie zmian czynników klimatu prawno-administracyjnego w wybranych państwach UE-12;
- analizie korelacji wartości napływu, wartości skumulowanych BIZ oraz ich dynamiki i wskaźników cząstkowych klimatu prawno-administracyjnego.

Wyniki badań dotyczące wartości napływu BIZ oraz skumulowanych BIZ wraz z wartościami *per capita* opracowano na podstawie publikacji UNCTAD „World investment report” (2007–2017). W części empirycznej, traktującej o znaczeniu czynników klimatu prawno-administracyjnego, wyodrębniono uwarunkowania proceduralne (rozpoczęcie działalności, rejestracja własności, zamknięcie działalności), ekonomiczne (uzyskanie kredytu, podatki, handel z zagranicą), techniczno-organizacyjne (pozwole-

nia na budowę, podłączenie energii elektrycznej) oraz prawne (procedury sądowe, poziom ochrony inwestora) determinujące całościową ocenę klimatu instytucjonalno-prawnego. Wykorzystano do tego informacje z publikacji Banku Światowego „Doing business” (2007–2016). W ocenie czynników posłużono się wskaźnikiem opracowanym na potrzeby raportu „Doing business” – odległość od granicy (*distance to frontier – DTF*). Wynik wskaźnika *DTF* wyrażony jest w % i ukazuje dystans czynników danego państwa od najwyższego wyniku osiągniętego przez którąkolwiek z gospodarek. Czynniki te oceniono na podstawie analizy wybranych wskaźników cząstkowych, tj.: wysokości kosztów, liczby dni realizacji oraz liczby procedur. Wpływ poszczególnych wskaźników na kształtowanie wartości napływu kapitału obcego, wartość skumulowanych BIZ oraz dynamikę ich zmian *r/r* obliczono, wykorzystując współczynnik korelacji liniowej Pearsona. Do przeprowadzonej analizy statystycznej przyjęto wskaźniki, w których zarejestrowano względną zmianę wartości w badanych latach wykazujących istotną korelację na poziomie $\alpha = 0,05$. Wskaźników niespełniających tych warunków nie uwzględniono w tabeli dotyczącej korelacji liniowej Pearsona.

ZMIANY NAPŁYWU BIZ I JEGO DYNAMIKA W WYBRANYCH PAŃSTWACH EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

Inwestorzy, decydując się na rozpoczęcie działalności w państwach UE, wybierają najczęściej rozwinięte, stabilne gospodarczo i politycznie kraje UE-15⁵. Napływ kapitału zagranicznego do państw Europy Środkowo-Wschodniej stanowi znacznie mniejszy odsetek. Jest to konsekwencja późniejszego otwarcia się tych gospodarek na napływ kapitału przejawiającego się zliberalizowaniem przepisów prawa dotyczących działalności podmiotów z kapitałem zagranicznym oraz przyjęcia modelu gospodarki rynkowej.

³ Autorzy dowiedli, że istnieje zależność między takimi czynnikami jak: system prawny, otwarcie na zagraniczną współpracę, prawa własności czy wolność rynku a poziomem napływu BIZ. Analizy na ten temat prowadzone są również przez instytucje międzynarodowe (Bank Światowy, UNCTAD, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju) oraz światowe firmy ratingowe, co dowodzi istotności czynników prawno-administracyjnych w kształtowaniu światowych przepływów kapitału.

⁴ tj.: Bułgarii, Cypru, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Malty, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii, Węgier.

⁵ tj.: Austrię, Belgię, Danię, Finlandię, Francję, Grecję, Hiszpanię, Holandię, Irlandię, Luksemburg, Niemcy, Portugalię, Szwecję, Wielką Brytanię, Włochy.

Tabela 1. Wartość napływu BIZ [w mln USD] oraz dynamika zmian r/r* do wybranych państw UE-12

Table 1. Foreign direct investment (FDI) [in millions of dollars] with evaluation of changes in the inflow to selected Central East Europe countries

Rok Year	Kraj Country					
	Polska Poland	Bułgaria Bulgaria	Czechy Czechia	Węgry Hungary	Rumunia Romania	Słowacja Slovakia
2007	19 836 (↑36)	12 389 (↑59)	10 444 (↑91)	3 951 (↓42)	9 733 (↓10)	4 017 (↓31)
2008	12 283 (↓38)	9 855 (↓20)	6 451 (↓38)	6 327 (↑60)	13 492 (↑39)	4 868 (↑21)
2009	10 039 (↓18)	3 385 (↓66)	2 927 (↓55)	1 995 (↓68)	4 665 (↓65)	-6 (↓100)
2010	12 796 (↑27)	1 549 (↓54)	6 141 (↑110)	2 193 (↑10)	3 041 (↓35)	1 770 (↑29212)
2011	15 925 (↑24)	2 945 (↑90)	2 318 (↓62)	6 300 (↑187)	2 363 (↓22)	3 491 (↑97)
2012	12 424 (↓22)	1 697 (↓42)	7 984 (↑245)	14 409 (↑129)	3 199 (↑35)	2 982 (↓15)
2013	3 625 (↓71)	1 837 (↑8)	3 639 (↓54)	3 402 (↓76)	3 601 (↑13)	-604 (↓120)
2014	14 269 (↑294)	1 540 (↓16)	5 492 (↑51)	7 752 (↑128)	3 211 (↓11)	-512 (↑15)
2015	1 3472 (↓6)	2 822 (↑83)	465 (↓92)	-14 804 (↓291)	3 839 (↑20)	-196 (↑62)
2016	11 358 (↓16)	776 (↓72)	6 752 (↑1352)	-5 314 (↑64)	4 573 (↑19)	-295 (↓51)

* zmiany oznaczono w nawiasach, strzałka skierowana w górę oznacza wzrost, a w dół – spadek wartości
changes are marked in brackets, the arrow pointing up means growth, and downwards – the value decreases

Źródło: opracowanie własne na podstawie na podstawie World Investment Report (2007–2017)

Source: own study based on the data from the World Investment Report (2007–2017)

W 2016 r. wartość BIZ podjętych w krajach UE-12, stanowiła jedynie 5% wartości kapitału zagranicznego zainwestowanego w UE. Jest to skutek znacznego spadku napływu kapitału do państw Europy Środkowo-Wschodniej, tj.: Bułgarii, Słowacji czy Malty, przy stabilnym poziomie oraz dodatnim tempie jego napływu w państwach UE-15⁶. Głównym biorcą kapitału zagranicznego wśród państw objętych badaniem była Polska, choć jego wysoki i relatywnie stabilny poziom zaobserwowano również w Bułgarii i Rumunii.

Dysproporcje w poziomie napływu kapitału zagranicznego w przyjętych do analizy państwach zaczęły pogłębiać się od 2008 r., co powiązać należy z wystąpieniem kryzysu gospodarczego. Wśród znajdujących się w recesji gospodarek europejskich w początkowym okresie załamania gospodarczego, relatywnie wysoki napływ BIZ zarejestrowano w Polsce, Bułgarii, Rumuni i Czechach. Istotny spa-

dek wartości napływu BIZ do gospodarek państw Europy Środkowo-Wschodniej przypadł na 2009 r. Relatywnie dobrze pod tym względem kształtowała się sytuacja w Polsce, w której wartość napływu kapitału wyniosła ok. 80% BIZ podjętych w tym państwie w 2008 r. Kraje takie jak Rumunia, Słowacja i Bułgaria do 2016 r. nie były w stanie zbliżyć się do wartości przyjętych BIZ do poziomu, który zarejestrowano w tych gospodarkach przed 2009 r. (tab. 1).

Również pod względem napływu kapitału zagranicznego *per capita* kraje UE-12 znacznie odbiegają od państw UE-15, a dysproporcje w ostatnim badanym roku oscylowały w granicach 1 tys. USD na osobę. Szczególną uwagę przyciąga kwestia napływu BIZ do Słowacji. W państwie tym w 2013 r. rozpoczął się proces dezinvestycji trwający do końca 2016 r., w którym wartość BIZ *per capita* wyniosła –54 USD i obok Węgier (541 USD) była to najniższa wartość zarejestrowanego napływu kapitału zagranicznego na osobę.

Dynamika zmian obserwowanego zjawiska charakteryzuje się znacznymi wahaniami r/r (tab. 2). Wyróżnić można jednak typowe tendencje zarówno

⁶ Głównie w wyniku znacznego wzrostu wartości napływu BIZ w Wielkiej Brytanii, gdzie odnotowano przyrost absolutny r/r równy 221 mld USD.

Tabela 2. Wartość napływu BIZ *per capita* [USD] oraz dynamika zmian r/r^* do wybranych państw UE-12
Table 2. FDI *per capita* [in USD] with evaluation of changes in the inflow to selected Central East Europe countries

Rok Year	Kraj Country					
	Polska Poland	Bułgaria Bulgaria	Czechy Czechia	Węgry Hungary	Rumunia Romania	Słowacja Slovakia
2007	515 (↑36)	1637 (↑60)	1011 (↑90)	393 (↓42)	464 (↓9)	745 (↓31)
2008	319 (↓38)	1312 (↓20)	620 (↓39)	630 (↑60)	650 (↑40)	902 (↑21)
2009	260 (↓18)	454 (↓65)	280 (↓55)	199 (↓68)	227 (↓65)	-1 (↓100)
2010	332 (↑27)	209 (↓54)	584 (↑109)	219 (↑10)	150 (↓34)	327 (↑29186)
2011	413 (↑24)	400 (↑91)	220 (↓62)	631 (↑188)	117 (↓22)	645 (↑97)
2012	322 (↓22)	232 (↓42)	757 (↑244)	1447 (↑129)	160 (↑36)	551 (↓15)
2013	94 (↓71)	253 (↑9)	345 (↓54)	343 (↓76)	182 (↑13)	-111 (↓120)
2014	369 (↑294)	214 (↓16)	521 (↑51)	784 (↑129)	163 (↓10)	-94 (↑15)
2015	349 (↓6)	395 (↑85)	44 (↓92)	-1502 (↓292)	197 (↑20)	-36 (↑62)
2016	294 (↓16)	109 (↓72)	640 (↑1351)	-541 (↑64)	236 (↑20)	-54 (↓51)

* zmiany oznaczone są w nawiasach, strzałka skierowana w górę oznacza wzrost, a w dół – spadek wartości
 changes are marked in brackets, the arrow pointing up means growth, and downwards – the value decreases

Źródło: opracowanie własne na podstawie na podstawie World Investment Report (2007–2017)

Source: own study based on the data from the World Investment Report (2007–2017)

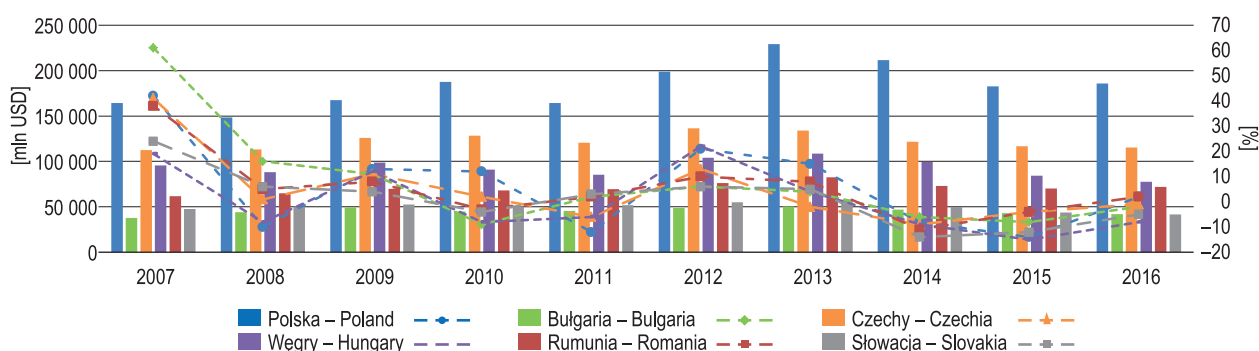
dla państw UE-12, jak i wszystkich krajów członkowskich UE – znaczny spadek napływu BIZ w latach 2009 i 2013. W badanym okresie występowały wzrosty dynamiki znacznie wykraczające poza standardowe fluktuacje tego zjawiska dla państw UE-12. W 2016 r. w Czechach przyrost wartości napływu BIZ w obliczeniu na osobę wyniósł aż 1351%⁷. Najstabilniejszy poziom napływu kapitału zagranicznego (również *per capita*) wraz z najmniejszymi wahaniami tego zjawiska w latach 2007–2016 wśród badanych państw charakteryzował gospodarkę Rumunii oraz Polski.

Skumulowana wartość napływu BIZ odzwierciedla strukturę produkcji międzynarodowej. W analizowanym okresie nastąpiła jej znacząca zmiana na niekorzyść państw Unii Europejskiej. Lata 2007–2016 charakteryzował spadkowy trend udziału skumulowanych BIZ dla krajów UE-28, w światowych przepływach, aż o 11 p.p. Zarejestrowany udział skumulowanych BIZ w UE-12 wyniósł w 2016 r.

⁷ Wynikało to jednakże nie tyle z napływu rekordowej wartości BIZ, co odzyskania dużych ujemnych pożyczek wewnątrzfirmowych, które spowodowały spadek wartości napływu BIZ w 2015 r.

ok. 0,9 bln USD (9 tys. USD *per capita*), co stanowiło 3,5% światowych ZIB (spadek o 0,4%) – rysunek 1. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej znacznie odbiegają wartością BIZ *per capita* od gospodarek krajów UE-15, w których zarejestrowano niemal dwukrotnie większe wartości tego wskaźnika. W 2016 r. wyniósł on 16,5 tys. USD, stanowiąc 183% wartości podejmowanego kapitału zagranicznego na osobę w krajach UE-12.

W analizowanej grupie gospodarek *gros* skumulowanych lokat zlokalizowanych było w Polsce i Czechach (ok. 33% udziału). Znacznie mniej korzystnie pod względem podjętych BIZ na osobę wypada jednak Polska, w której wskaźnik ten wyniósł ok. 50% średniej dla państw UE-12. Wśród badanych krajów jedynie Rumunię charakteryzowały mniejsze wartości BIZ *per capita* (rys. 2). Obserwowany trend w napływie kapitału obcego w państwach UE-12 spowoduje, że struktura skumulowanych BIZ w najbliższych latach praktycznie się nie zmieni. Zdecydowanie najmniejszą wartość kapitału od początku jego napływu zainwestowano w Bułgarii i na Słowacji, co świadczy o ich niskiej atrakcyjności inwestycyjnej na tle pozostałych państw. W ostatnich latach

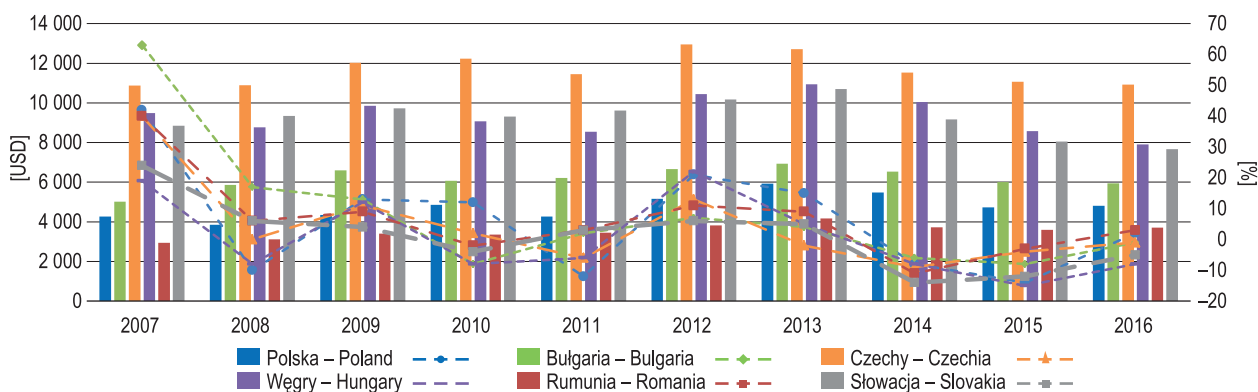

Rys. 1. Skumulowany napływ BIZ wraz z dynamiką r/r^* do wybranych państw UE-12

Fig. 1. Accumulative foreign direct investment (FDI) with evaluation of changes to selected Central East Europe countries

Źródło: opracowanie własne na podstawie na podstawie World Investment Report (2007–2017)

Source: own study based on the World Investment Report (2007–2017)

Rys. 2. Skumulowany napływ BIZ *per capita* wraz z dynamiką r/r^* do wybranych państw UE-12

Fig. 2. Accumulative FDI *per capita* with evaluation of changes to selected Central East Europe countries

Źródło: opracowanie własne na podstawie na podstawie World Investment Report (2007–2017)

Source: own study based on the World Investment Report (2007–2017)

zaobserwować można proces wycofywania kapitału z gospodarki Węgry oraz Słowacji.

Pozytywnie z perspektywy państw Europy Środkowo-Wschodniej ocenić należy fakt, iż udział skumulowanych BIZ w tych gospodarkach w relacji do UE się poprawił. W badanym okresie nastąpiło umocnienie pozycji rozwijających się państw UE-12 względem UE-27. Tendencje te świadczą o ewolucji międzynarodowej produkcji i przejęciu części napływu kapitału zagranicznego do omawianego regionu. Zmiana kierunku napływu BIZ wynikać może ze zmiany motywów, którymi kierują się przedsiębiorcy lub zmiany determinant na korzyść państw UE-12. Udział analizowanych państw w skumulowa-

nej wartości BIZ krajów UE-12 w latach 2007–2016 się zmniejszył. Świadczyć to może o wyrównywaniu się poziomu atrakcyjności inwestycyjnej gospodarek Środkowo-Wschodniej Europy w ocenie inwestorów.

ZMIANA WARTOŚCI CZYNNIKÓW PRAWNO-ADMINISTRACYJNYCH W WYBRANYCH PAŃSTWACH UE-12

W badaniach dotyczących oddziaływania determinant podjęcia BIZ coraz częściej uwzględnia się uwarunkowania prawno-administracyjne. Czynniki związane z tym klimatem mogą w konfiguracji z pozostałymi determinantami przesądzić o podjęciu

Tabela 3. Ocena regulacji prowadzenia biznesu dla wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej w 2016 r. oraz dynamika zmian w poszczególnych kategoriach*/obszarach funkcjonowania

Table 3. Evaluation of the business regulations in selected Central East Europe countries in 2016 year with dynamics of changes in the each categories

Uwarunkowania Conditions	Kategoria/wskaźnik Category/indicator	Kraj Country					
		Polska Poland	Bułgaria Bulgaria	Czechy Czechia	Węgry Hungary	Rumunia Romania	Słowacja Slovakia
1	2	3	4	5	6	7	8
Proceduralne Procedural	1. Rozpoczęcie działalności: Starting a business:	84,2 ↑	86,3 ↑	85,2 ↑	87 ↑	90,5 ↑	88,5 ↑
	liczba procedur number of procedures	4 ↓	6 ↓	8 ↓	6 ↓	6	6 ↓
	liczba dni number of days	37 ↓	25 ↓	15 ↓	7 ↓	8 ↓	11,5 ↓
	oficjalny koszt [% dochodu na os.] official cost [% of income per capita]	12,2 ↓	1,4 ↓	6,7 ↓	7,5 ↓	2,1 ↓	1,5 ↓
	minimalny kapitał zakładowy [% dochód/os.] paid-in min. capital [% of income per capita]	10,9 ↓	0 ↓	0 ↓	47,7 ↓	0,6 ↓	18,5 ↓
	2. Rejestracja własności: Registering property:	76,9 ↑	70,2 ↓	79,3 ↑	80,2 ↑	71,3 ↑	91 ↓
	liczba procedur number of procedures	6	8	4 ↓	4	7	3
	liczba dni number of days	33 ↓	11 ↓	31 ↓	16,5 ↓	19 ↓	16,5 ↓
	koszt [% wartości nieruchomości] cost [% of property value]	0,3 ↓	2,9 ↑	4 ↑	5 ↓	1,4 ↓	0
	3. Zamknięcie działalności Resolving insolvency	70,4 ↑	58,9 ↑	76,2 ↑	50,6 ↑	58,2 ↑	70,0 ↑
Ekonomiczne Economic	4. Uzyskanie kredytu Getting credit	75 ↓	70 ↓	70 ↓	75	85 ↑	65 ↓
	5. Podatki Paying taxes:	82,8 ↑	72,8 ↑	81 ↑	73,7 ↑	80,3 ↑	79,5 ↑
	liczba obowiązkowych płatności w roku payments [no. per year]	7 ↓	14 ↓	8 ↓	11 ↓	14 ↓	11 ↓
	czas niezbędny na opłacenie [godz. w roku] time [hours per year]	271 ↓	453 ↓	234 ↓	277 ↓	161 ↓	188 ↓
	podatek [% zysku] total tax rate [% of profit]	40,3 ↓	27 ↓	50,4 ↓	48,4 ↓	42 ↓	51,7 ↑
	6. Handel z zagranicą Trading across borders	100 ↑	97,5 ↑	100 ↑	100 ↑	100 ↑	100 ↑
Techniczno- -organizacyjne Technical and organizational	7. Pozwolenia na budowę Dealing with construction permits:	74,2 ↑	74,8 ↑	62,7 ↑	71,7 ↑	68,4 ↑	67,8 ↓
	liczba procedur number of procedures	16 ↓	16 ↑	21	17 ↑	20 ↑	10
	Liczba dni Number of days	156 ↓	105 ↓	247 ↓	202 ↑	171 ↑	286
	Koszt [% wartości magazynu] Cost [% of warehouse value]	0,3 ↓	4,1 ↓	0,3 ↑	0,2 ↓	2,3 ↓	0,1 ↓

cd. tabeli 3
cont. Table 3

1	2	3	4	5	6	7	8
	8. Podłączenie energii elektrycznej** Getting electricity	80,2 ↑	61,9 ↓	90 ↑	60 ↑	56,4 ↑	80,3 ↑
	Liczba procedur Number of procedures	8 ↓	6	4 ↓	5	8 ↓	5
	Liczba dni Number of days	133 ↓	130 ↓	71 ↓	252	182 ↑	121 ↓
	Oficjalny koszt [% dochodu na os.] Official cost [% of income per capita]	19,5 ↓	317,3 ↓	27,6 ↓	98,4 ↓	573,7 ↑	54,8 ↓
Prawne Legal	9. Procedury sądowe Enforcing contracts:	63,4 ↑	65,1 ↑	60,4 ↓	73,9 ↓	71,1 ↑	58,9 ↓
	Rozstrzygnięcie sporu sądowego [l. dni] The time to resolve a dispute [number of days]	685 ↓	564	611 ↓	395 ↑	512 ↓	705 ↑
	Koszt opłat sądowych [% roszczenia] The cost in court fees, attorney fees	19,4 ↑	23,8	33	15	28,9 ↑	30 ↑
	10. Poziom ochrony inwestora Protecting minority investors	60 ↑	73,3 ↑	60 ↑	55 ↑	60 ↑	53,3 ↑

* zmiany oznaczono strzałkami, skierowana w górę oznacza wzrost, a w dół – spadek wskaźnika, jednostki tych zmian odnoszą się do jednostek, w których wyrażone są poszczególne kategorie
changes are marked with arrows, upwards means growth, and downwards – decreases in the indicator, units of these changes refer to units in which individual categories are expressed

** ze względu na brak danych za rok 2007, za rok bazowy przyjęto w badaniu rok 2010
due to the lack of data for 2007, the year 2010 was adopted as the base year

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Doing business” (2007–2016)
Source: own study based on the “Doing business report” (2007–2016)

decyzji lokalizacji BIZ. Szczególną uwagę poświęca się im w corocznym raporcie „Doing business”. Jego celem jest skwantyfikowanie poziomu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej w danym państwie oraz wskazanie kierunku pożądaných zmian⁸.

Wyodrębnione w raporcie kategorie podzielono na cztery grupy uwarunkowań regulacji biznesu. Najdynamiczniejszy postęp dokonał się wśród proceduralnych oraz ekonomicznych aspektów. Skrócenie liczby procedur oraz niezbędnego czasu na ich realizację to najważniejsze zmiany wśród wymienionych

grup. Dodatkowo zmiany te miały pośredni wpływ na wysokość kosztów ponoszonych przez przedsiębiorców, co stanowiło kolejną zaletę ich wprowadzenia. Pozytywny trend zmian zauważono również wśród pozostałych dwóch uwarunkowań techniczno-organizacyjnych oraz prawnych, choć ich tempo nie było już tak dynamiczne.

Pierwsza rozpatrywana kategoria z grupy uwarunkowań proceduralnych (tab. 3) dotyczy oceny stopnia łatwości zakładania działalności gospodarczej. Wśród analizowanych gospodarek nie odnotowano znaczących odchyleń w ocenie, jednakże zarejestrowano dysproporcje w tempie zmian wskaźnika. Liderem pod tym względem jest Polska, której wynik poprawił się w odniesieniu do 2007 r. o 24 p.p. (wskaźnik *DTF*). Kluczowym powodem tych zmian było znaczne ograniczenie wymaganej do podjęcia działalności liczby procedur do czterech. Najwyżej ocenionym krajem w kontekście rozpoczęcia działalności była Rumunia,

⁸ Czynniki ujęte w raporcie dotyczą dwóch aspektów – złożoności i kosztów procesów regulacyjnych oraz siły instytucji prawnych. Wyższa pozycja państwa w rankingu świadczy o prostszych, lepszych przepisach regulujących prowadzenie biznesu oraz silniejszej ochronie własności przez państwo. Istotność prowadzenia badań w tym zakresie podkreśla fakt, iż od 2003 r. na podstawie konkluzji zawartych w raportach „Doing business” państwa wdrożyły ponad 600 reform dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej.

jednak tempo i zakres wprowadzonych zmian w tym państwie znacznie odstawało od dynamiki zarejestrowanej w pozostałych badanych gospodarkach, w których zaobserwowaną istotną poprawę.

W kategorii dotyczącej rozpoczęcia działalności ważny czynnik stanowi poziom minimalnego kapitału zakładowego niezbędnego do podjęcia inwestycji w danym państwie. Wzrost wymaganego progu kapitałowego stanowić może barierę podjęcia działalności gospodarczej. Szczególnie dla niewielkich firm⁹, które dysponują ograniczonym kapitałem, co wpłynąć może na zmniejszenie możliwości ekspansji na dany rynek. Wskaźnik ten stanowi narzędzie umożliwiające w pewnym zakresie kształtowanie poziomu inwestycji, w tym również napływu BIZ. Dzięki niemu można nie tylko wpływać na stymulowanie, czy ograniczanie jego napływu, ale także kształtować strukturę przedsiębiorstw podejmujących BIZ w kraju pod względem ich rozmiaru.

Wśród niektórych gospodarek zauważalna była zbieżność między wzrostem wartości skumulowanego napływu BIZ a zmniejszeniem bądź całkowitym zniesieniem poziomu minimalnego kapitału niezbędnego do podjęcia działalności gospodarczej. Zależność ta miała miejsce w przypadku Polski oraz Rumunii, gdzie między dwiema zmiennymi wystąpiła korelacja na poziomie $-0,70$ (tab. 4). W Rumunii odnotowano również ujemną korelację ($-0,81$) między omawianym wskaźnikiem a napływem BIZ *per capita*. Zmniejszenie wartości minimalnego kapitału skutkowało zatem wzrostem napływu skumulowanych BIZ *per capita*. Analogiczna zależność wystąpiła w Polsce, gdzie wartość współczynnika korelacji była równa $-0,68$.

Kolejnym istotnym wskaźnikiem w kwestii kształtowania wartości napływu BIZ jest liczba procedur niezbędnych do podjęcia działalności gospodarczej. Jest to ważny aspekt mający wpływ na ocenę gospodarki pod kątem atrakcyjności inwestycyjnej i łatwości prowadzenia biznesu. Skomplikowane,

długotrwałe i liczne formalności mogą skutecznie zniechęcić przedsiębiorcę do podjęcia inwestycji w danym państwie i wpłynąć na zlokalizowanie jej w innym kraju, w którym liczyć może na bardziej liberalne regulacje¹⁰. Mnogość procedur generuje ponadto dodatkowe koszty¹¹ związane z obowiązkiem ich wypełnienia, co świadczy o ich negatywnym wpływie na decyzje inwestycyjne. W Bułgarii zanotowano silną korelację ($-0,68$) między liczbą procedur a napływem skumulowanych BIZ *per capita*. Ograniczenie liczby formalności doprowadziło w konsekwencji do wzrostu wartości skumulowanego kapitału obcego w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

Równie ważnym wskaźnikiem z grupy uwarunkowań proceduralnych jest poziom opłat związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej. Wysokość ponoszonych kosztów wpływa na osiągnięte przez podmioty gospodarcze dochody, determinując decyzje inwestycyjne. Wzrost kosztów omawianych procedur może wpłynąć destymulująco na podjęcie inwestycji, natomiast obniżenie ich poziomu może skutecznie przyciągnąć inwestora do kraju. W Polsce między obserwowanymi zmiennymi wystąpiła ujemna korelacja ($-0,71$). Obniżenie kosztów wynikających z procesu rozpoczęcia działalności wpłynęło pozytywnie na napływ skumulowanych BIZ, powodując wzrost ich wartości w badanych latach. Wskaźnik ten wykazywał również dodatnią korelację względem dynamiki napływu skumulowanych BIZ *r/r* wyrażonej w wartościach bezwzględnych do gospodarki Bułgarii ($0,82$). Zatem teoretycznie redukcja kosztów w tym kraju osłabiła dynamikę napływu BIZ. Spadek wartości zmiennej objaśniającej powinien jednak działać stymulująco na wartość dynamiki inwestycji. Sytuacja ta może świadczyć o istotności innych determinant procesu napływu BIZ do Bułgarii, bądź niskim znaczeniu wskaźnika dla inwestorów w kształtowaniu wartości kapitału obcego zainwestowanego w kraju¹².

⁹ Bardziej rygorystyczne progi dotyczące wysokości minimalnego kapitału zakładowego nie zniechęcają bowiem w tak dużym stopniu, mniej wrażliwych na zmiany tego wskaźnika, dużych inwestorów dysponujących większymi środkami kapitałowymi.

¹⁰ Liczne procedury mogą mieć demotywuujący wpływ na inwestora, szczególnie w sytuacji, gdy zależy mu na szybkim podjęciu inwestycji.

¹¹ Na przykład koszt wynagrodzenia pracownika; osób trzecich (firmy doradcze, księgowi, specjaliści itp.).

¹² Najczęściej wskazywane determinanty podjęcia BIZ w tym kraju, tj. rozmiar i wzrost rynku, mieszczą się w grupie

Tabela 4. Korelacja Pearsona dla wybranych wskaźników (zmienna zależna: wartość skumulowanego napływu BIZ)
Table 4. Pearson correlation of selected indicators (subsidiary variables: accumulative foreign direct investment)

Kategoria/wskaźnik Category/indicator	Kraj Country		
	Polska Poland	Bułgaria Bulgaria	Rumunia Romania
1. Rozpoczęcie działalności Starting a business:			
Liczba procedur Number of procedures	–	**–0,68	–
Oficjalny koszt [% dochodu na mieszkańca] Official cost [% of income per capita]	–0,71	*0,82	–
Minimalny kapitał zakładowy [% dochód/os.] Paid-in min. capital [% of income per capita]	–0,69	–	–0,70;**–0,81
4. Podatki Paying taxes:			
Liczba obowiązkowych płatności w roku Payments [number per year]	–	**–0,76	–
Czas niezbędny na opłacenie [godz. w roku] Time [hours per year]	–0,69	–	–
Podatek [% zysku] Total tax rate [% of profit]	–0,64	*0,91; **–0,68	–0,72;**–0,82
5. Pozwolenia na budowę Dealing with construction permits:			
Liczba dni Number of days	–0,76	–	–
Koszt [% wartości magazynu] Cost [% of warehouse value]	–	*0,87	–

* zmienna zależna: dynamika napływu skumulowanych BIZ wyrażona w wartościach bezwzględnych
dependent variable: dynamics of inflow of accumulated FDI expressed in absolute terms

** zmienna zależna: wartość napływu skumulowanych BIZ *per capita*
dependent variable: value of inflow of accumulated FDI per capita

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Doing business” (2007–2016)

Source: own study based on the “Doing business report” (2007–2016)

W obszarze rejestracji własności stanowiącej kolejną kategorię uwarunkowań proceduralnych podejmowania działalności gospodarczej najwyższą oceniono Słowację, w której wskaźnik *DTF* wyniósł 91%. Pozycja lidera wśród wybranych państw UE-12 była konsekwencją niemal zerowych kosztów jej rejestracji oraz niewielkiej liczby procedur. Węgry i Polska charakteryzowały się z kolei najwyższą dyna-

miką zmian wskaźnika na poziomie 25 p.p.¹³. Poprawę w sferze rejestracji własności na wysokim poziomie odnotowano również w przypadku gospodarki Czech, w której w 2012 r. nastąpił znaczny postęp w dziedzinie skomputeryzowania procedur. W Polsce umożliwienie rejestracji działalności ze znacznym ograniczeniem wizyt w urzędzie i redukcją czasu niezbędnego na wypełnienie formalności możliwe

motywów rynkowych. Potwierdza to mniejszą wagę kosztów związanych bezpośrednio z rozpoczęciem działalności w procesie podejmowania decyzji inwestycyjnej i wyjaśnia występującą nietypową korelację między zmiennymi.

¹³ Poprawa ta była konsekwencją znacznego obniżenia kosztów na Węgrzech oraz skrócenia długości trwania procedury w Polsce. Istotną zmianą w większości badanych państw było przeniesienie procesów urzędowych do strefy on-line.

jest od 2012 r., dzięki wprowadzeniu systemu „S24”. Zdecydowanie najniższą ocenioną kategorią w grupie proceduralnych uwarunkowań były kwestie dotyczące zamknięcia prowadzonej działalności gospodarczej.

Uzyskanie kredytu, podatki i handel z zagranicą stanowią ważny element oceny poziomu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej. Pierwsza kategoria z ekonomicznych uwarunkowań – uzyskanie kredytu, charakteryzuje się najniższym poziomem wskaźnika *DTF* w wyodrębnionej grupie. Niemal we wszystkich krajach nastąpiło pogorszenie warunków kredytowych w porównaniu z 2007 r., co prawdopodobnie było wynikiem światowej recesji gospodarczej. Rumunia jako jedyny kraj odnotowała poprawę tego czynnika¹⁴, a w latach wprowadzenia reform zarejestrowano tam wzrost tempa napływu BIZ, co stanowiło kontrast w zestawieniu z badanymi krajami. W analizie nie wykazano jednak istotnej statystycznie korelacji dla wymienionej kategorii.

Kolejną kategorię w grupie ekonomicznych uwarunkowań prowadzenia biznesu stanowią podatki. Najwyżej ocenionym w tej podgrupie krajem była Polska, choć podkreślić należy przy tym wysoką wartość i dynamikę zmian wartości wskaźnika we wszystkich analizowanych gospodarkach¹⁵. W ocenie tej subgrupy uwzględniono wskaźniki, tj. liczbę procedur, czas niezbędny na rozliczenie płatności oraz wysokość stawki podatku, których wartość mogła determinować decyzje dotyczące podjęcia BIZ. Wydłużenie okresu oraz zwiększenie liczby formalności generuje dodatkowe koszty, które w pośredni sposób mogą wpływać na dochody przedsiębiorstw. Wysokość podatku np. od nieruchomości, dywidendy czy dochodowego również istotnie wpływa na poziom kosztów działalności firm. Wzrost wartości wskaźników z kategorii podatki może zatem wpływać destymulująco na wartość napływu BIZ.

Wprowadzone zmiany w tym obszarze związane z obniżeniem progu podatku, m.in. dochodowego,

na ubezpieczenia społeczne pracodawców w Polsce, Rumunii i Bułgarii, powiązane były ze wzrostem napływu BIZ. Pomiedzy zmianą wartości stawki podatku a wartością napływu BIZ wystąpiła statystycznie istotna korelacja dla Polski (–0,64) i Rumunii (0,72). W Rumuni i Bułgarii wystąpiła również silna korelacja między wysokością podatków a napływem skumulowanych BIZ *per capita* o wartości kolejno –0,82 oraz –0,68. Wśród badanych państw zarejestrowano także sprzężenie między poziomem opłat a zmianą dynamiki BIZ wyrażoną w wartościach bezwzględnych. Korelacja między zmiennymi wystąpiła w Bułgarii (0,91). Spadek poziomu opłat wpłynął teoretycznie zatem na spowolnienie dynamiki napływu BIZ, co może świadczyć o istotności innych determinant¹⁶ w kształtowaniu napływu BIZ do Bułgarii. Może to wynikać m.in. z możliwości transferowania zysków za granicę czy też uwzględniania przez inwestorów, jako istotniejszych, perspektywicznych możliwości rozwojowych w danym kraju.

Statystycznie istotny wpływ na wartość podejmowanych inwestycji zagranicznych *per capita* w Bułgarii miała również liczba płatności. Ograniczenie niezbędnych formalności związanych z rozliczeniami podatkowymi wpłynęło na pobudzenie napływu skumulowanych BIZ w przeliczeniu na osobę. Współczynnik korelacji tych zmiennych w omawianym państwie przyjął wartość –0,76. W Polsce natomiast wystąpiła istotna korelacja dla zmiennych: czas niezbędny na opłacenie podatków oraz napływ skumulowanych BIZ (–0,69). Skrócenie okresu wykonania procedur skutkowało w tym kraju wzrostem wartości podjętych BIZ. Wprowadzenie analogicznych ułatwień w pozostałych państwach nie potwierdziło wymienionych zależności jako istotnych statystycznie.

Ostatnia kategoria z ekonomicznych uwarunkowań – handel z zagranicą, związana jest z kwestią dotyczącą wymiany towarowej. W jej ocenie posłużono się wskaźnikiem *DTF*. Kategoria ta ma istotny wpływ na decyzje dotyczące internacjonalizacji

¹⁴ Wpływ na wzrost oceny miało wzmocnienie systemu zabezpieczonych transakcji i umocnienie ram prawnych dla tych transakcji.

¹⁵ Ułatwienia dotyczyły najczęściej uruchomienia elektronicznych systemów składania i płatności podatków.

¹⁶ Analogicznie jak w przypadku korelacji między kosztem podjęcia działalności gospodarczej a dynamiką napływu BIZ w Bułgarii.

działalności przedsiębiorstw. Podjęte działania w kwestii liberalizacji handlu wśród badanych państw wynikały m.in. z akcesji do UE i wpłynęły na zwiększenie poziomu integracji gospodarek, a także ograniczenie kosztów eksportu oraz importu towaru. Pozytywne zmiany mające na celu ułatwienie wymiany towarowej, które wprowadzono wśród badanych państw, skupione były na skróceniu czasu i kosztu tego procesu¹⁷. Powinny zatem ułatwić prowadzenie działalności gospodarczej, podniesienie oceny atrakcyjności inwestycyjnej gospodarek i w konsekwencji skutkować napływem BIZ. W okresie poddanym analizie nastąpiła znaczna poprawa analizowanego wskaźnika, a badane państwa charakteryzują się obecnie jego maksymalnym poziomem. Nie wykazywał on jednak istotnej zależności statystycznej względem napływu BIZ.

Kryterium pozwolenia na budowę z grupy uwarunkowań techniczno-organizacyjnych dotyczy m.in. uzyskania badań topograficznych, licencji, pozwoleń, odbioru prac, czy też przekazania władzom dokumentów budowy¹⁸. Najwyżej oceniono w tej kategorii kolejno Bułgarię i Polskę, między którymi była nieznaczna różnica. Największego przeskoku jakościowego dokonała natomiast Polska. Wielkim sukcesem gospodarki tego kraju było zmniejszenie liczby dni realizacji z 302 do 156¹⁹. Atutem Bułgarii jest z kolei krótki okres (105 dni) niezbędny do podjęcia działalności gospodarczej.

Wśród wskaźników oceny kategorii związanej z uzyskaniem pozwoleń na budowę istotna korelacja wystąpiła dla dwóch z nich. Pierwszy dotyczy czasu wymaganego do wykonania wszelkich procedur, a jego wzrost może mieć destymulujący wpływ na podjęcie inwestycji. Drugi wskaźnik określa wysokość

kosztów związanych m.in. z wypełnieniem formalności, uzyskaniem zgody na użytkowanie budynku, rozliczeniem projektu budowlanego. Wzrost poziomu kosztów może wykazywać ujemny wpływ na wartość podjętych BIZ.

Istotną korelację w grupie analizowanych państw zarejestrowano między cząstkowym wskaźnikiem dotyczącym liczby dni niezbędnych do zrealizowania procedur a wartością skumulowanego napływu BIZ w Polsce (–0,76). Wprowadzone w tym obszarze udogodnienia dotyczące skrócenia czasu wypełniania formalności skutkowały pobudzeniem inwestycji w kraju. Korelację między dynamiką zmian napływu skumulowanych BIZ wyrażoną w wartościach bezwzględnych a wysokością opłat zarejestrowano natomiast dla Bułgarii (0,87). Zredukowanie poziomu kosztów, które nastąpiło w tym państwie, spowodowało spadek dynamiki napływu kapitału, co może świadczyć o istotności innych determinant w kształtowaniu napływu BIZ do Bułgarii.

Podłączenie energii elektrycznej, stanowiące kolejną podgrupę uwarunkowań techniczno-organizacyjnych, nie powinno być istotną przeszkodą w podejmowaniu działalności gospodarczej. W wyniku jednak wysokich kosztów tej procedury w Bułgarii i Rumuni oraz długiego okresu realizacji na Węgrzech czynnik ten jest pewną trudnością w rozpoczęciu biznesu. Wprowadzane przez kraje regulacje w kategorii „podłączenie energii elektrycznej” miały na celu redukcję kosztów oraz czasu wykonania usługi²⁰. Nie dostrzeżono jednak silnej korelacji między zmianami w danej kategorii a wartością BIZ w badanych krajach.

Ostatnią grupę regulacji prowadzenia biznesu tworzą uwarunkowania prawne. Stanowią kluczowy problem gospodarek UE-12, o czym świadczą relatywnie niskie wartości wskaźnika *DTF*. Do pomiaru pierwszej podkategorii – procedury sądowej, wykorzystano wskaźniki cząstkowe, tj. koszt oraz liczbę dni niezbędnych do rozstrzygnięcia sporu sądowego. Wzrost ich wartości może destymulująco wpływać na wartość napływu BIZ. Relatywnie dobrze na tle

¹⁷ W Polsce, Czechach i na Węgrzech uruchomiono elektroniczny system przygotowania i przedłożenia dokumentów celnych.

¹⁸ Stanowi to szereg czynności niezbędnych do wybudowania magazynu handlowego wraz z podłączeniem go do sieci wodno-kanalizacyjnej. Czynniki te mają wpływ na możliwość podjęcia działalności gospodarczej, w tym przez zagraniczne przedsiębiorstwa.

¹⁹ Między innymi dzięki wyeliminowaniu wymogu użycia opisu dokumentacji geotechnicznej terenu w 2014 r.

²⁰ W Polsce dokonano tego poprzez zmiany struktury opłat za energię elektryczną i usprawnienie rozpatrywania wniosków.

państw Europy Środkowo-Wschodniej w tej kategorii wypadają Węgry i Rumunia, w których wskaźnik *DTF* wyniósł ponad 70%. Największy progres w tej kwestii zanotowano w Rumunii oraz Polsce²¹, w których m.in. skrócono okres trwania procedur sądowych o niemal 300 dni. Druga podkategoria, dotycząca poziomu ochrony inwestora, w większości analizowanych gospodarek znacznie odstaje od najwyższej ocenianych państw w rankingu, tj.: Gruzji, Nowej Zelandii, a zmiany zachodzące w tej podgrupie następują bardzo powolnie. Jedynie Bułgaria, Czechy oraz Węgry wykazały wzrost oscylujący w granicy 10 p.p.

Korelacja zachodząca między zmianą wartości analizowanych wskaźników z omawianych kategorii a napływem BIZ stanowi potwierdzenie rangi aspektów prawno-administracyjnych w kształtowaniu klimatu inwestycyjnego i atrakcyjności inwestycyjnej państw.

WNIOSKI

Wybór lokalizacji działalności gospodarczej zależy od wielu czynników uwzględnianych przez przedsiębiorstwa w procesie oceny atrakcyjności inwestycyjnej poszczególnych państw. Klimat prawno-instytucjonalny danego kraju stanowi niewątpliwie jeden z ważniejszych aspektów tej decyzji, a szczególnego znaczenia nabiera wśród gospodarek rozwijających się.

Wpływ na kształtowanie wartości podjętych BIZ wykazywały wskaźniki z grupy uwarunkowań proceduralnych, tj.: poziom minimalnego kapitału, liczba procedur wymaganych do podjęcia i rozpoczęcia działalności, a także koszt związany z tym procesem. Pozytywne zmiany wprowadzone w tej grupie czynników wykazywały silną korelację w stosunku do napływu BIZ, powodując zwiększenie ich wartości. Istotną grupę uwarunkowań stanowiły również aspekty ekonomiczne związane z kwestią podatków. Ograniczenie liczby obowiązkowych płatności,

czasu niezbędnego na wykonanie formalności oraz kosztu, jaki się z tym wiązał, determinował napływ kapitału zagranicznego do badanych państw. Wśród techniczno-organizacyjnych kategorii najsilniejszy wpływ na kształtowanie napływu BIZ miała liczba dni oraz koszt uzyskania pozwolenia na budowę. Poprawa wymienionych determinant w wybranych państwach skutkowałą zwiększeniem wartości podjętych inwestycji. Prawne aspekty prowadzenia biznesu obok rejestracji własności, zamknięcia działalności, warunków kredytowych, handlu z zagranicą oraz kwestii dotyczących podłączenia energii elektrycznej miały statystycznie nieistotny wpływ na podjęcie inwestycji w badanych gospodarkach.

Ocena oddziaływania prawno-instytucjonalnego klimatu oraz wpływu jego wskaźników na wartość podjętych BIZ nie jest jednoznaczna. Każde z państw ma swoje indywidualne cechy, co obok omawianego klimatu stanowi istotny czynnik kształtujący napływ BIZ. Wpływ na podjęcie działalności gospodarczej za granicą ma znacznie więcej determinant, m.in. czynniki makroekonomiczne, przy czym uwarunkowania prawno-administracyjne stanowią niewątpliwie istotny element oceny potencjalnej lokalizacji inwestycji.

Warto podkreślić, iż zaniechanie działań w obszarze klimatu prawno-instytucjonalnego pogarsza pozycję konkurencyjną państwa na tle krajów podejmujących reformy. Brak zmian bądź ich negatywny wymiar wpływa niekorzystnie na postrzeganie danej gospodarki przez inwestorów i przekładać się może na zmniejszenie wartości napływu BIZ. Przykład może stanowić gospodarka Słowacji, w której od kilku lat trwa proces deziwestycji, oraz Węgier, co może być konsekwencją zaniedbania tego obszaru przez rządy państw. Potwierdza to istotność aspektu prawno-instytucjonalnego w kształtowaniu klimatu inwestycyjnego państw. W celu utrzymania konkurencyjności i dodatniego tempa napływu BIZ powinno się zachować pozytywny trend zmian w obszarze prawno-administracyjnego klimatu. Szczególnie w kategoriach, które miały istotny wpływ na kształtowanie klimatu inwestycyjnego i kreowanie napływu kapitału obcego.

²¹ W wybranych krajach wprowadzono znaczne ułatwienia w egzekwowaniu umów poprzez zastosowanie bardziej rygorystycznych zasad postępowania sądowego, zmiany w kodeksie cywilnym, powołanie dodatkowych sędziów do sądów gospodarczych, uproszczenie i przyspieszenie wykonywania orzeczeń.

PIŚMIENNICTWO

- Alaimo, V., Fajnzylber, P., Guasch, L.J., Lopez, H.J., Oviedo, M.A. (2008a). What would be the effect of a better investment climate for all? Does the investment climate matter? *Micoeconomic foundations of growth in Latin America*. Palgrave Macmillan, The World Bank, ss. 113–116.
- Alaimo, V., Fajnzylber, P., Guasch, L.J., Lopez, H.J., Oviedo, M.A. (2008b). The investment climate in Latin America. Does the Investment Climate Matter? Palgrave Macmillan, The World Bank, ss. 90–93.
- Andreff, W. (2015). Outward foreign direct investment from BRIC countries. Comparing strategies of Brazilian, Russian, Indian and Chinese multinational companies. *The European Journal of Comparative Economics*. LIUC University Press, Castellanza 12(2), 108–113.
- Budner, W. 2007. Czynniki lokalizacji inwestycji a możliwości rozwoju ekonomicznego gmin w Polsce (Factors of investments locations and possibilities of economic development of communes in Poland). *Acta Sci. Pol., Administratio Locorum* 6(3), 43–44.
- Doing business, (2007–2017). The International Bank of Reconstruction, The World Bank Group, Washington.
- Doing business, (2007–2017). The International Bank of Reconstruction, The World Bank Group. Washington.
- Dolzer, R. (2006). The impact of international investment treaties on domestic administrative law. *New York University Journal of International Law and Politics* 37, 970–972.
- Dunning, J.H. (2001). The Eclectic (OLI) paradigm of international production. Past, present and future. *International Journal of the Economics of Business* 8(2), 174–176.
- Gorynia, M., Nowak, J., Wolny, R. (2009). Poland's investment development path: in search of a synthesis. *International Journal of Economic Policy in Emerging Economies*. Inderscience Publishers, Geneva 2, 155–170.
- Hardt, Ł. (2013). Optymalność instytucji w perspektywie implementacji zasad dobrego rządzenia, w: Jakość rządzenia w Polsce. Jak ją badać, monitorować i poprawiać? (Optimality of institutions in the perspective of good governance principles implementations, in: The quality of governance in Poland. How to investigate, monitor and improve it?). Red. J., Wilkin. Wyd. Nauk. SCHOLAR, Warszawa, ss. 6–8.
- Harten, V.G., Loughlin, M. (2006). Investment treaty arbitration as a species of global administrative law. *The European Journal of International Law* 17(1), 121–123, 148–150.
- Kłysik-Uryszek, A. (2010). Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w gospodarce regionu. Teoria i praktyka (Foreign direct investment in the region economy. Theory and practice) CeDeWu, Warszawa, ss. 24–35, 57–70.
- Lakhera, M.L. (2008). Japanese FDI floks in Asia. Perspectives and challenges. Palgrave Macmillan, Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York, ss. 13–15.
- Li, J. (2014). China's outward FDI. A study of push and pull Factors in selected Asian countries. *PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research* 3(1), 47–54.
- Lizińska, W. (2012a). Klimat inwestycyjny jako czynnik bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce (Investment climate as a factor of foreign direct investment in Poland). Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn, ss. 15–24, 46–50, 92–96, 105–109, 202–224.
- Lizińska, W. (2012b). Zmiany motywów podejmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce (Changing motives of foreign direct investment in Poland). *Wyzwania gospodarki globalnej. Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego UG*. Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, 31, ss. 673–679.
- Lu, J., Xiaohui, L., Hongling, W. (2011). Motives for outward FDI of Chinese private firms. Firm resources, industry dynamics, and government policies. *Management and Organization Review* 7(2), 223–226, 241–242.
- Marks-Bielska, R., Lizińska, W., Babuchowska, K., Wójcicka, M. (2017). Sprawność instytucjonalna vs. lokalny rozwój gospodarczy – czynniki kształtujące i interakcje (Institutional efficiency vs. local economic development – shaping factors and interactions). Zakład Poligraficzny UWM w Olsztynie, ss. 11–22.
- Ozawa, T. (2009). The rise of Asia. The “flying-geese” theory of tandem growth and regional agglomeration. Edward Elgar, Publishing, Cheltenham and Northampton, ss. 4–6.

- Pakulska, T., Poniatowska-Jaksch, M. 2004. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Europie Środkowo-Wschodniej. Koncentracja kapitału zagranicznego w Polsce (Foreign direct investment in Central and Eastern Europe. Concentration of foreign capital in Poland). Wyd. SGH, Warszawa, ss. 29–40.
- Rugman, M.A. (2010). Reconciling internalization theory and the eclectic paradigm. *Multinational business review*. Emerald Group Publishing Limited, Bingley, 18(2), 2–5.
- Saad, M.R., Noor, M.H.A., Nor, M.S.H.A. (2014). Developing countries' Outward Investment. Push factors for Malaysia. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. Elsevier Ltd., Amsterdam, 130, ss. 237–241, 244–245.
- World investment report. UNCTAD. (2007–2017). United Nations Publications, New York, Geneva.
- Yan, Y. Foreign direct investment and China's international competitiveness. SGH, Warszawa, ss. 91–92, 138–139.
- Żróbek-Różańska, A., Żróbek, S. (2010). Szanse regionalnego wzrostu gospodarczego na tle strategii zaopatrzeniowo-handlowej przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego (na przykładzie woj. warmińsko-mazurskiego) (Opportunities for regional economic growth on the background of supply-trading strategy of companies with the share of foreign capital (in Warmia and Mazury region). *Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia* 9(1), 149–152.

THE LEGAL AND ADMINISTRATIVE INVESTMENT CLIMATE AS A FACTOR FORMING THE VALUE OF FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN SELECTED ECONOMIES

ABSTRACT

The main purpose of the research and analysis was an evaluation of determinants changes of the legal and administrative investment climate in the aspect of forming the value of foreign direct investment (FDI). The study involved selected Central East Europe countries in 2007–2016. The value of inflow FDI and accumulative FDI inflow expressed in total and in *per capita* were analysed. The registered values and their changes were referred to the transformations which have been made in the determinants of business activity in selected economies. Research proves the existence of dependencies between FDI inflow and the legal and administrative investment climate, their indicators and rate of change in this area. An empirical analysis was conducted using database resources from Organisation for Economic Cooperation and Development (from years: 2007–2017), The International Bank for Reconstruction and Development and World Bank Group (from years: 2007–2017).

Key words: foreign capital, investment climate, location factors, public institutions, business regulation, legal and administrative reforms